

Història i crítica de la literatura catalana

Historiografia literària

La poesia després de la Guerra Civil ¹

1. Introducció

La Guerra Civil representà un tall important en l'evolució normal de la literatura escrita en català.

Els poetes del segon terç del segle XX duen l'empremta d'aquest trauma col·lectiu: ens parlen de la seva situació emocional, d'una banda, i s'alcen com a representants de la veu silenciada de tot un poble, d'una altra.

No va ser fins als anys seixanta que la poesia en català va fer un tomb i va tornar a entroncar amb els grans corrents literaris occidentals.

▪ 1.1. La Guerra Civil i les seves conseqüències

La Guerra Civil estroncà de cop l'evolució normal de la cultura en català. En aquest sentit, els anys immediats a l'acabament de la guerra foren els més durs: per exemple, no es permeté cap publicació en llengua catalana, que quedà proscriu dels àmbits públics i reduïda a vehicle de comunicació familiar.

Tot i això, alguns autors optaren per un programa pacient de resistència cultural (publicacions clandestines, obres difoses com a correspondència privada, reunions literàries en domicilis particulars...).

Un cop acabada la Segona Guerra Mundial, amb el triomf de les tropes aliades, el règim franquista es va veure obligat a mostrar-se un pèl més flexible davant el món exterior. A poc a poc anaren sorgint editorials catalanes que instituïren premis literaris que serviren d'estímul tant per als autors que s'havien quedat a Catalunya com per als qui n'havien marxat.

Ja durant els anys seixanta s'inicià un redreçament, que es consolidà definitivament als anys setanta, de la mà de les grans plomes que va donar la literatura catalana durant la segona meitat del segle XX.

La repressió de la llengua catalana durant els anys immediats posteriors a la Guerra Civil fou duríssima. A la imatge, inscripció franquista en un carrer de Balaguer cap a l'any 1940.

¹ D'aptes CALAF I VICH, E. et alii. *Càlam 1* Barcelona: Editorial Vicens Vives, 2003, pàgs. 234-249.

Pel que fa a aquest tema podeu consultar els docs. **Literatura\ Historiografia: Resum de literatura catalana balear – II; HLC - Literatura catalana a les Balears**; i **Literatura\ Historiografia\ Segle XX\ La literatura després de la Guerra Civil: L'organització cultural durant la guerra i en l'exili, per Maria Campillo; La represa literària, per Joan Samsó; Revistes, grups i corrents estètics, per Glòria Bordon; Poesia catalana Antologia 1939-1968, per Àlex Broch.**

▪ 1.2. El doble exili dels autors catalans

Els autors que havien destacat durant els anys previs a la Guerra Civil foren els que més asprament van viure el daltabaix del conflicte bèl·lic i les seves conseqüències. Podríem dir que el seu món s'ensorrà de cop. A partir d'aquell moment la inseguretat i la frustració van dominar les seves vides.

Alguns autors emprengueren el camí de l'exili; d'altres restaren a Catalunya, encara que desubicats i impotents davant la duríssima situació. Per això **es pot parlar d'un doble exili dels autors d'aquesta generació: els qui eren fora de Catalunya deixaren constància escrita del seu dolor per haver-ne hagut de marxar (exili exterior); els qui s'hi quedaren deixaren també el seu testimoni del món ingràt en què hagueren de sobreviure (exili interior).**

▪ 1.3. L'evolució de la poesia catalana

Els poetes que van viure la Guerra Civil, d'una manera o d'una altra es van fer ressò del conflicte bèl·lic. Així, autors consagrats, com **Josep Carner**ⁱ o **Carles Riba**ⁱⁱ, assoleixen una gran volada poètica en expressar la seva experiència de l'exili.

El **1946** la publicació de *Cementiri de Sinera*, de **Salvador Espriu**ⁱⁱⁱ, és una fita important en l'evolució de la poesia catalana: els poetes deixen ja els camins del simbolisme per mostrar la situació personal i col·lectiva.

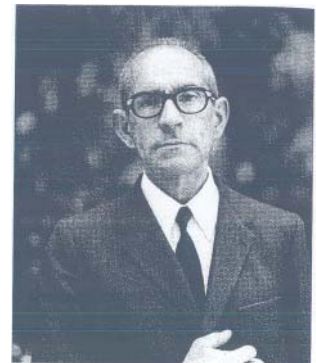
L'any **1960** es pot considerar clau en el canvi de la tradició poètica: es van publicar *La pell de brau*, de Salvador Espriu, *Vacances pagades*, de **Pere Quart**^{iv}, i *Da nukes pueris*, de **Gabriel Ferrater**^v. Aquests autors van inaugurar una nova manera de fer poesia, qualificada de realisme històric, que expressava la realitat que vivien.

A partir dels **anys setanta** es pot dir que **la poesia no té una tendència determinada i es caracteritza per l'eclecticisme**. Destaquen, a més dels autors contemporanis dels quals parlarem amb més detall aquí, noms com **Francesc Vallverdú**^{vi}, **Joan Margarit**^{vii}, **Marta Pessarrodona**, **Salvador Oliva**^{viii}, **Narcís Comadira**^{ix}, **Francesc Parcerisas**^x, **Pere Gimferrer**^{xi}, **Josep Piera**, **Miquel Desclot**^{xii}.

2. Salvador Espriu²

▪ 2.1. Notícia biogràfica

Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913 – Barcelona, 1985) va viure la infantesa i la joventut entre Barcelona i Arenys de Mar, poble d'on provenia la seva família.

Retrat de Salvador Espriu

² Pel que fa a aquest tema podeu consultar el doc. Literatura\Historiografia\Segle XX\La literatura després de la Guerra Civil: **Salvador Espriu, per Víctor Martínez-Gil**

Home d'una cultura extraordinària, **Espru**† va estudiar dret i història i va ser un gran coneixedor de la *Bíblia*, de la cultura egípcia i de les cultures clàssiques, d'on va extreure un material literari, sobretot vinculat amb les diferents mitologies, que incorporà a la seva obra.

Espru es declarà “mort cívicament” des de l'any 1936, l'any de l'esclat de la Guerra Civil i, per tant, de la destrucció del món on havia crescut. Solitari i auster, es va convertir en un símbol per la seva actitud ètica de denúncia de la dictadura franquista.

▪ 2.2. Obra

*Per una erta plana
de mar, de nit, camino
un hivern solitari.
No sé l'indret de l'illa
de l'esperança: només,
que sang que no he vessat
m'ha destruït el món.*

Salvador Espru: “Viatge d'hivern” (fragment). Les hores.

L'extensa obra de Salvador Espru abasta els gèneres de la narrativa, la poesia i el teatre. Tot i que aquí parlarem només de la seva obra poètica, la més difosa, cal considerar la seva producció literària com un conjunt que gira entorn d'un món personalíssim.

De fet, Espru inicià la seva obra amb narracions que ja anunciaven una peculiar visió de la vida i una manera també peculiar d'analitzar el món i l'ésser humà. Des de molt jove va publicar obres en prosa que no mostraven pas cap mena de vacil·lació d'aprenent, sinó un rigor estilístic admirable, com ara *El doctor Rip* (1931), *Laia* (1932), *Aspectes* (1934), *Ariadna al laberint grotesc* (1935), *Miratge a Cíterea* (1935) i *Letizia i altres proses* (1937).

Però la Guerra Civil va fer que Espru abandonàs el conreu de la narrativa i es decantàs cap al món poètic: la poesia li ofería més concentració expressiva, característica que va anar depurant al llarg de la seva vida en una recerca constant de la paraula precisa. En aquest sentit, la llengua de la poesia d'Espru és una llengua elaborada, a vegades fins a tal punt que sembla un producte de laboratori. El seu llenguatge poètic és sovint aspre, però sempre original i ple de suggeriments.

D'altra banda, Espru va ser autor d'una obra teatral que, plantejada com a reflexió sobre la guerra, el poder i les relacions entre els homes, va fruir d'una notable projecció en la societat catalana.

La mort

Salvador Espru va viure obsessionat pel tema de la mort. La dolorosa experiència de la pèrdua successiva d'éssers estimats no féu altra cosa que abocar-lo cada vegada més a la consciència que la vida és només com un camí fatídic cap a la mort.

A les seves primeres narracions, aquest tema ja hi apareix: els intents humans de no afrontar serenament aquesta realitat última que és la mort converteixen les persones en éssers grotescos.

Posteriorment, a la seva obra poètica, **Espriu** abandona la sàtira i ens mostra el tema de la mort de manera elegíaca, com una experiència interioritzada de la qual emanen els seus versos. Segons se'n desprèn, l'home és un ésser mortal i, per tant, en tot el seu trajecte vital hi ha present aquest destí últim i indefugible. La consciència d'aquesta dolorosa realitat, la greu i sostinguda inquietud de l'individu sobre l'única certesa que posseeix, la mort, és el camí més lúcid per assolir l'autèntica dignitat humana.

Els llibres de poemes en què es pot trobar tractat aquest tema més clarament són *Cementiri de Sinera* (1946), *Les hores* (1952), *Mrs. Death* (1952), *El caminant i el mur* (1954) —símbols, respectivament, del poeta i de la mort— i *Final del laberint* (1955).

Text 1

*Fortunes de mar
se m'emportaran.
No podràs
orsejar sense perdre,
un a un, blanc veler,
tots els pals.
Per l'engany
de la llum del migdia,
ets sobtat presoner
d'un vell cant.
A quin port
s'enrolà, serviola,
aquest nou timoner
tan estrany?*

*Jo no sé
quins camins del meu somni
l'han menat al govern
de la nau.
Aspres mans
mai no deixen la roda,
i el meu temps esdevé
ja calmat.
Lluny, enllà
de paraules amargues,
una mort resplendent
vaig trobar.*

Salvador Espriu: "Cançó de la mort resplendent", *El caminant i el mur*.

Activitats del text 1

1. Analitza la mètrica d'aquest poema i fixa't en el seu ritme.
2. Què representa un "engany" per al poeta?
3. A qui es refereix Espriu quan parla d'un "nou timoner" de la nau?
4. Explica per què l'autor ubica aquest poema al mar.
5. Consulta algun llibre de mitologia grega i egípcia i cerca com narraven la mort aquestes dues cultures. Quin paral·lelisme es pot veure amb la versió que ens en dóna Espriu?

El compromís

Salvador Espriu forma part de la generació de poetes que veuen com el que havia estat el seu món queda destruït per la Guerra Civil. També forma part del grup d'intel·lectuals que, al davant de la desfeta, opten per quedar-se a Catalunya, la qual cosa els fa viure en una situació d'aïllament.

El tema del compromís d'Espriu† amb el seu poble, amb la pàtria destruïda, amb un somni de vida fet miques, apareix en tota la seva poesia. Però el llibre més paradigmàtic en aquest sentit, i també el més conegut de l'autor, és *La pell de brau* (1960).

Una pell de brau estesa és la forma que té la Península Ibèrica als mapes. Aquesta península, a *La pell de brau*, d'Espriu, rep el nom de *Sepharad*, que és com l'anomenaven els jueus que en van ser expulsats el segle XV, els sefardites. Per tant, es converteix en símbol d'un paradís perdut i es projecta també cap al futur com a terra promesa de pau i llibertat. Espriu converteix aquest conjunt de poemes en un clam per la concòrdia, pel perdó, per la necessària igualtat entre vencedors i vençuts de la Guerra Civil.

Text 2

*No saps que les aixetes s'han fet
perquè no hi ragi l'aigua,
i les cases perquè passis
més saludable fred,
i els trens i els camins per al suport
del meritori nivell
de la general felicitat?
Com que no vol mai ploure,
és clar que no hi ha llum,
i amb el diner no compres
res del que vols i perversament necessites,
excepte l'entrada
per al futbol de les festes
o per a la intangible cursa nacional.
Però, mentre els elohim¹
juguen a coudineta,
tu, tan senzill i sofert,*

*et consoles
empassant-te una a una
les grasses paraules,
les més sonores, tibants,
laudatòries paraules
que et serveixen quasi de franc
els papers.
Oh, el brou d'aliment, l'alegria
d'aquesta lletra impresa a la paella
sense oli i sense foc!
Després. ja tip del tot i havent-te
escurat el pit, al llarg de la jornada,
en la còmoda escopidora que són sempre
els olidíssims carrers de Sepharad,
te'n vas a dormir, donant gràcies a Déu
en meditar amb esforç, original filòsof,
que falta un dia menys per a la mort.*

Salvador Espriu: "XII, No saps que les aixetes s'han fet...". *La pell de brau*.

Activitats del text 2

1. Creus que aquest poema està escrit en vers? Justifica la resposta.
2. La figura que hi predomina és la ironia. Explica en què consisteix i indica totes les expressions que trobis iròniques. Per què t'ho semblen?
3. Explica totes les figures retòriques que hi trobis.
4. Quin període de la història de Catalunya hi descriu? Quin efecte provoca?

La divinitat

La idea de la divinitat de Salvador Espriu respon a la que un llibre de la *Bíblia*, el *Llibre de Job*³, dóna del seu déu: un déu que vigila però que no es deixa veure i que només se n'intueix la presència quan converteix l'home en víctima de la tragèdia.

¹ Una forma del *Pentateuc* de designar **Jahvè**.

² Protagonista del llibre homònim, llibre sapiencial en què, amb un diàleg poètic (una aposta entre Déu i Satanàs sobre la fermesa de la fe de **Job**), és plantejat el problema de conciliar la justícia de Déu i el mal arbitrari del món. Job, el prototip de l'home pacient, sosté que l'home just pot ésser víctima del mal.

En aquest sentit, s'ha de fer un esment especial de l'últim llibre de poemes unitari que va publicar Espriu: *Setmana Santa* (1971). En aquest llibre el tema de la passió i la mort de Crist és un pretext per mostrar la passió i la mort del seu poble a partir de la processó ritual.

Text 3

*Darrere aquesta porta visc,
però no sé
si en puc dir vida.
Quan al capvespre torno
del meu diari odi contra el patró
(no saps que tinc la immensa
sort de vendre'm
a trossos per una pulcra moneda
que arriba ja a valer
molt menys que res?).
deixo fora un vell abric, l'esperança,
i m'endinso pel camí dels ulls,
pel buit esglai on sento.*

*enllà, el meu Déu,
sempre enllà, més enllà de falsos
profetes i de rares culpes
i del vell neci emmalaltit per versos
disciplinats, com aquests d'ara, amb pintes
de fosques marques que l'alè dels crítics
un dia aclarirà per a la meva vergonya.
Sí, em pots trobar, si goses,
darrere el glacial no-res d'aquesta
porta, aquí, on visc i sento
l'enyor i el crit de Déu i sóc,
amb els ocells nocturns de la meva solitud,
un home sense somnis en la meva solitud.*

Salvador Espriu: "Una closa felicitat és ben bé del meu món", El caminant i el mur.

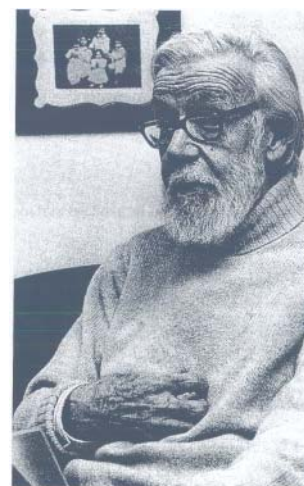
Activitats del text 3

1. Explica el significat de les expressions iròniques que trobis en aquest poema.
2. Creus que és veritat l'afirmació que fa de "versos disciplinats"? O és una ironia? Justifica la resposta amb exemples.
3. Aquest text és un autoretrat moral del poeta. Mira de definir la seva personalitat a partir del poema.
4. Quin concepte de Déu ens transmet el poeta? Per què creus que diu "el meu Déu" i que sent "l'enyor i el crit de Déu"?

3. Pere Quart ⁴

3.1. Nota biogràfica

Pere Quart (Sabadell, 1899 — Barcelona, 1986) és el pseudònim que va fer servir **Joan Oliver** a l'hora d'escriure poesia. La seva família pertanyia a la burgesia industrial de Sabadell. Joan Oliver, però, va estudiar dret i va començar a col·laborar com a periodista en diversos diaris i revistes. Va formar part d'un grup literari, l'anomenat Grup de Sabadell ⁵, obert als corrents d'avantguarda.

Retrat de Pere Quart,
pseudònim poètic de Joan
Oliver.

⁴ Pel que fa a aquest tema podeu consultar el doc. Literatura\ Historiografia\ Segle XX\ La literatura d'abans de la Guerra Civil: **Joan Oliver, per Josep Maria Ripoll**.

⁵ Altres membres destacables d'aquest grup literari, a més de l'esmentat poeta, foren sobretot narradors com ara Francesc Trabal i Pere Calders.

Crític punyent de la seva classe social, durant la Guerra Civil es va decantar clarament per la defensa de la legalitat de la República. El 1939 s'exilià a França i després a Santiago de Xile. Tornà a Barcelona el 1948, on es va dedicar a feines editorials. Cal destacar sobretot la tasca que féu com a traductor d'obres de teatre.

■ 3.2. Obra

*Navego contra corrent.
Hi vaig quan en tomen.*

*Abans de pensar em repenso.
Ploro i somric en silenci
i en soledat.*

Pere Quart: "Joc" (fragment). *Vacances pagades*.

Joan Oliver[†], com molts altres autors del seu temps, va començar escrivint prosa, en un intent de col·laborar en el redreçament de la narrativa en català. Tant les seves narracions com el seu teatre es caracteritzen per la sàtira de la burgesia i per la voluntat de deixar un testimoniatge del món en què viu.

El 1934 **Pere Quart** publica *Les decapitacions*, i el 1937, *Bestiari*. Aquests llibres representen, dins del panorama poètic català, una nova manera d'entendre la poesia, una ruptura amb les foranes simbolistes de l'època: fent servir fórmules narratives, l'autor basteix una sàtira per induir el lector a la reflexió.

El 1936 va publicar l'*Oda a Barcelona*. Aquest poema reprèn la tradició de **Verdaguer**^{xiii} i, sobretot, la de **Maragall**^{xiv}, mostrant clarament la posició revolucionària que va prendre davant la Guerra Civil.

Saló de tardor (1947) significà un canvi en la seva poètica a causa de l'exili: hi predomina un to elegíac i en desapareix totalment el to satíric. Aquest to elegíac s'accentua encara més al recull següent, *Terra de naufragis* (1955), en què, encara que escrit després de tornar de l'exili, hi exposa totes les seves desil·lusions després de la Guerra Civil i la seva crisi interior.

El llibre de poemes més paradigmàtic d'aquest autor és *Vacances pagades* (1960). El poeta retorna en algun moment al sarcasme dels seus primers versos i ens parla, amb una poesia poc retòrica, de la dolorosa realitat de cada dia. Sota la falsedat de la vida que ens envolta, el poeta manté l'esperança que el progrés humà comportarà una dignitat més gran per a la persona.

Els darrers llibres que publicà, *Circumstàncies* (1968), *Quatre mil mots* (1977) i *Poesia empírica* (1981), mostren un poeta cada vegada més amargat i epigramàtic, amb referències iròniques permanents sobre la seva pròpia mort.

Text 4

Per als infants

mentides.

Per als amors

mentides.

Per als amics

mentides.

Per als clients

mentides.

Mentides plenes o primes,
fermes o tendres —juraments, besades—;
vives —com fresca sang—;
sàvies, agraïdes.
Guatlles i bòfies.
Mitges mentides.

I mentides històriques

que avui pengem als mentiders besavis.

Mentides literàries

—a cada vers dues mentides.

Mentides metafísiques

—l'èsser i el temps, redéu!

Mentides tècniques, científiques:

xifres que es tomen màquines

i màquines que menten

com llegendes folles.

I mentides de fe.

que són la trista gran misericòrdia

del cel per als sofrents

i els míseros de la terra;

altes mentides fabuloses

que un dia, no sé com,

diu que seran certeses.

(Gràcies. Senyor. per endavant,

acompte sense garanties,

per si així fos.

Amén, amén. Senyor!

Oïu el clam. Senyor?

Perquè la mort, quan ens remata, menti!)

Pere Quart: "Lletania". Vacances pagades.

Activitats del text 4

1. Fixa't en l'estructura que té aquest poema a l'hora de presentar-nos els versos i d'agrupar-los en estrofes. A quina voluntat diries que respon?
2. Pere Quart ens presenta un catàleg de mentides que afecta tots els àmbits. Estàs d'acord amb aquesta visió del món? Per què?
3. Què és una "lletania"? Per què creus que el poema du aquest títol?
4. Troba les expressions iròniques i comenta-les.
5. Com presenta Pere Quart el tema diví? Quin valor té l'últim vers del poema?

4. Gabriel Ferrater ⁶

4.1. Nota biogràfica

Gabriel Ferrater¹ (Reus, 1922 — Sant Cugat del Vallès, 1972) va néixer en el si d'una família benestant. La seva adolescència va ser marcada per la Guerra Civil i no va poder acabar els estudis de batxillerat fins l'any 1947. Va estudiar ciències exactes a la Universitat de Barcelona, on va entrar en contacte amb intel·lectuals i escriptors d'expressió castellana (**Jaime Gil de Biedma**^{xv}, **Carlos Barral**^{xvi}, **José Agustín Goytisolo**...^{xvii}).

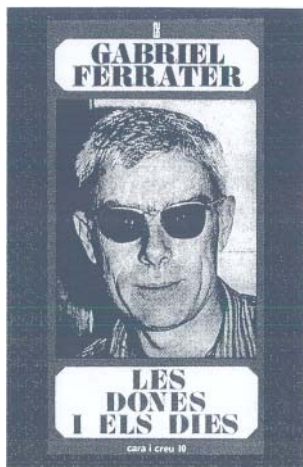

Retrat de Gabriel Ferrater.

⁶ Pel que fa a aquest tema podeu consultar el doc. Literatura\ Historiografia\ Segle XX\ La literatura després de la Guerra Civil: **Gabriel Ferrater. Un nou tombant de la poesia catalana, per Xavier Macià.**

Tanmateix, sense haver acabat la carrera es va posar a treballar com a traductor i en tasques d'assessorament literari en diverses editorials.

A partir del 1953 es va relacionar amb intel·lectuals i escriptors catalans (**Carles Riba**, **J.V. Foix**...^{xviii}). Fruit d'aquests contactes es va desvetllar la seva vocació literària.

Coberta de la primera edició de Les dones i els dies. Aquesta obra recull tota la producció poètica de Gabriel Ferrater.

A partir de l'any 1964 es va dedicar a la crítica literària i a la lingüística, matèries de les quals va ser professor a la Universitat Autònoma de Barcelona. Els seus treballs de crítica literària van ser aplegats a *Sobre literatura* (1979) i *La poesia de Carles Riba* (1979); els seus estudis sobre lingüística van ser publicats pòstumament l'any 1981 amb el títol de *Sobre el llenguatge*.

■ 4.2. Obra

*Lleugera, s'iniciava
la pluja d'una nit.*

*Lleugers, es confiaven
els teus dits entre els meus dits.*

Gabriel FERRATER: "Dits" (fragment), *Les dones i els dies*.

Gabriel Ferrater va començar a fer poesia quan ja era gran: l'any 1958 una crisi personal el va abocar a una intensa activitat poètica. La seva mort prematura a cinquanta anys féu que la seva obra fos breu, però és extraordinàriament profunda.

Va publicar tres llibres de poemes, tots tres aportacions clau a la literatura catalana del segle XX: *Da nuces pueris* (1960), *Menja't una cama* (1962) i *Teoria dels cossos* (1966). L'any 1968 Ferrater va aplegar tota la seva poesia en un sol volum titulat *Les dones i els dies*.

Autògraf de la primera versió de "Prop dels dinou", últim poema escrit per Gabriel Ferrater abans de la seva mort.

És la consciència d'aquests dos elements la que presideix tota la seva producció poètica: les dones, enteses des del punt de vista eròtic, però també en la seva dimensió de poder donar tendresa, protecció, o bé desengany, tortura; i l'implacable pas del temps. La certesa que el temps és una cosa imparabile, que els moments de felicitat són fugissers i no poden perpetuar-se, converteix la

poesia de Gabriel Ferrater en una poesia única. Potser cap poeta no ha tingut la seva traça a l'hora de descriure poèticament tota la bellesa, tota la intensitat d'un instant; i potser ningú més no ha dominat com ell la tècnica de destruir aquest instant amb una fuetada i deixar-nos amb l'amargor d'un moment present nu de la plenitud passada.

Característiques de la poesia de Gabriel Ferrater

La poesia de Ferrater, com la dels seus mestres (**Carner**†, **Riba**†, **Foix**†...), és una poesia treballada: parteix d'una experiència viscuda i la converteix en una experiència objectiva, servint-se de recursos retòrics i de ressons literaris buscats conscientment. La versificació no és tampoc anàrquica, sinó que sotmet els versos a un recompte sil·làbic, bé que sense rima o en rima assonant. Com confessa ell mateix: “*escriure en vers és l'única manera divertida d'escriure*”.

Tot i que la poesia de Gabriel Ferrater va ser qualificada de realista, només alguns poemes poden rebre aquesta qualificació, perquè ens donen el testimoni del poeta, ja que retraten uns anys concrets de la història col·lectiva a partir de les seves vivències més personals. Ferrater aconsegueix distanciar-se del realisme gràcies a la ironia, que és d'una contundència molt eficaç, sigui tendra o mordaç.

Text 5

*Amor, t'he demanat perdó
massa vegades, fins que has vist
l'argúcia del cor trampós:
del teu perdó se'n fa permís.*

*“Perdó d'haver-te'n
demanat.”*

*Una altra espurna se t'encén
i zigzaga per cent miralls
de suplicat consentiment.*

*Una baixa màgia vol
enlluernar-te, i ha aixecat
(mangres i verds) un barracot
d'una fira suburbial.*

*Amor, no hi entris. infidel
ajudant del mal histrió.*

*el cor, et lliuro descobert
el seu truc d'implorar perdó.*

*Amor, perdó. Perdó per mi.
Un últim perdó sense encant,
no un projecte dels vidres vils,
el frau que per tu vam muntar.*

*I encara més. Perdó, perdó
per ara, per aquest moment
que el llampegueig deficiós
m'ha fet témer que t'enganyés.*

*Jo que no sé deixar el servei,
massa fàcil, del cor absurd.
he oblidat (oi que ho comprens?)
com ets real, com vius en tu.*

Gabriel FERRATER: “Perdó” Les dones i els dies

Activitats del text 5

1. Fes l'estudi mètric d'aquest poema (tipus de versos, rima, etc.).
2. Quin nom té la figura més repetida en aquest poema?
3. Fixa't en l'estructura que té aquest poema a l'hora de presentar-nos els versos i d'agrupar-los en estrofes. A quina voluntat diries que respon?
4. Mira d'interpretar el sentit d'aquest poema a partir de les metàfores de què el poeta se serveix.
5. Justifica el títol del poema.

5. La poesia contemporània

5.1. Vicent Andrés Estellés

Notes biogràfiques

Vicent Andrés Estellés^{xix} (Burjassot, 1924 — València, 1993) va néixer en el si d'una família humil. De formació literària autodidàctica, es va dedicar professionalment al periodisme.

Va viure l'impacte de la mort d'una filla de pocs mesos, la qual cosa, segons confessà ell mateix, li produí un profund daltabaix emocional que marcà la seva obra poètica.

Retrat de Vicent Andrés Estellés.

Obra

Els seus primers poemes mostren una veu nova i original, però d'una solidesa extraordinària. Tot i que es va trobar amb un buit important de poetes valencians recents, va saber superar aquesta manca de tradició moderna i va emprendre l'elaboració d'una obra molt extensa com a resposta a la seva necessitat d'intervenir en el món mitjançant la paraula.

És el poeta més representatiu del País Valencià dels darrers anys: al llarg de la seva obra va confegir un autèntic mural de l'entorn valencià del seu temps.

La base de la seva poesia és la realitat més quotidiana i, sobretot, la sinceritat a l'hora de transmetre sentiments: l'amor, la por, la fam, la mort... Al costat d'això, ens ha deixat poemes a la manera dels clàssics, profunds i d'una gran densitat.

De la seva extensa obra destaquen els poemaris *Donzell amarg* (1956), *Llibre de meravelles* (1971), *L'hotel París* (1973), *Horacianes* (1974), *Antibes* (1976) i *Cant temporal* (1980).

Text 6

Ai, mumare meva, quin fretet que tenc...

Jaume Vidal Alcover

Jo tinc una Mort petita,
meua i ben meua només.
Com jo la nodresc a ella,
ella em nodreix igualment.
Jo tinc una mort petita
que trau els peus dels bolquers.
Només tinc la meua
Mort i no necessite res.

Jo tinc una mort petita
i és, d'allò meu, el més meu.
Molt més meua que la vida,
amb mi va i amb mi se'n ve.
És la meua ama, i és l'ama
del corral i del carrer
de la llimera i la parra
i la flor del taronger.

Vicent ANDRÉS ESTELLÉS: "Cançó de bressol", *La nit*.

Activitats del text 6

1. Fes l'estudi mètric d'aquest poema (tipus de versos, rima, etc.).
2. A què es refereix el poeta quan parla de "Mort petita"? Per què escriu Mort en majúscula?
3. Interpreta, a partir del poema, el concepte que tenia el poeta de la vida.
4. A què fan referència els quatre darrers versos?

■ 5.2. Blai Bonet

Notes biogràfiques

Blai Bonet^{xx} (Santanyí, 1926-1997) inicià estudis eclesiàstics, que deixà inacabats amb motiu d'una **llarga malaltia pulmonar** que l'obligà a recloure's durant anys a diferents sanatoris.

L'autor es definia com un home trasbalsat per l'art, que considerava la creació literària com un treball. Es va dedicar a la novel·la i, esporàdicament, al teatre, encara que és més conegut per la seva activitat poètica.

Retrat de Blai Bonet.

Obra

Inicià la publicació de poemes l'any **1950** amb l'opuscle *Quatre poemes de Setmana Santa*, seguit del llibre *Entre el coral i l'espiga* (1952). Més tard publicà el recull *Cant espiritual* (1953). *Comèdia*, escrit a finals dels cinquanta, no es publicà fins el **1961**. El **1967** publicà *L'evangeli segons un de tants*.

Va conrear **poesia religiosa** ben original, **sobretot a *Cant espiritual***, però a *Comèdia* es decantà cap a una poesia més social fortament influïda pels poetes castellans, cas freqüent en els poetes insulars. Cal dir també que **Blai Bonet** influí enormement, amb la seva poesia, en la joventut illenca: la seva poesia, carregada de lirisme i amb un llenguatge exuberant que sovint mostra una gran sensualitat, ha gaudit d'una bona acceptació entre el públic lector.

Ja a partir dels anys setanta publicà *Els fets* (1974), *Has vist algun cop, Jordi Bonet, Ca n'Amat a l'ombra?* (1976), *Cant de l'arc* (1979), *El poder i la verdor* (1981), *Nova York* (1991) i, **pòstumament**, *Sonets* (2000).

L'obra narrativa i dramàtica de Blai Bonet, tot i ser d'una notable ambició literària, no arribà a assolir la qualitat de la seva producció poètica. Cal citar, però, títols de la seva **novel·lística**, com *El mar* (1958), *Haceldama* (1959), *Judas i la Primavera* (1963), *Míster Evasió* (1969) i *Si jo fos fuster i tu et diguessis Maria* (1972) i, del seu teatre, *Parasceve* (1958).

Text 7

*El mar canta, lila, lila.
Malves verdes, les penyes escoltant.
—Què me dius, mar lila, lila?
—Penya malva, penya verda, què em diràs?
—Jo et diré, mar lila, lila.
que em perdonis si som muda pel teu cant,
que les penyes som creades per mirar-te
i sofrir, amorosides, ton palpar.*

*Corre envant, mar lila, lila,
corre enrere, lilejant...
I et diré, mar lila, lila, que si passes
tan sovint, per ma gorja tos rulls blaus,
que de cap em tiraré dins els teus braços,
i la penya no hi serà,
que la penya serà lila,
lila, lila, com la mar...*

Blai BONET: “Joc amorós”, *Entre el coral i l’espiga*.

Activitats del text 7

1. Fes l’estudi mètric d’aquest poema (tipus de versos, rima, etc.). Hi ha alguna regularitat? Es pot considerar que són versos?
2. De quin tipus de poesia és característica la repetició igual o semblant d’un mateix vers?
3. Mira de fer una interpretació d’aquest poema a partir de la relació que el poeta estableix amb el mar.

■ 5.3. Miquel Martí i Pol ⁷

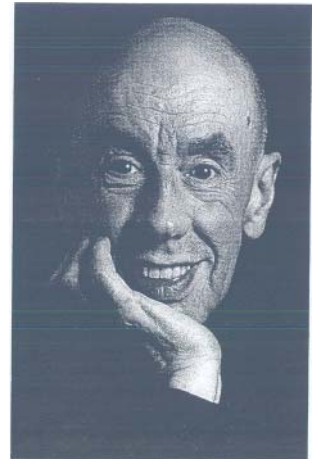
Notes biogràfiques

Miquel Martí i Pol ^{xxi} (Roda de Ter, 1929 – Vic, 2003) va ser un poeta de formació autodidàctica. Treballador en una fàbrica tèxtil des de molt jove, ben aviat es va significar en favor de la justícia social. El 1970 la seva vida va fer un tomb a causa d’una malaltia inguarible que el va deixar impossibilitat.

Obra

Les seves primeres creacions poètiques reflecteixen situacions personals relacionades amb l’experiència religiosa, però aviat el contacte amb el món del treball li va donar material per fer una poesia en què reflexiona sobre els problemes socials en un ambient i en uns anys conflictius: reculls com *El poble* (1966) i *La fàbrica* (1959 i 1972) s’inscriuen en el corrent del realisme històric.

De l’època en què es manifesta la seva malaltia són els poemes més esqueixats, reflexions sobre la solitud i la mort. Aquesta experiència queda recollida en llibres com *Vint-i-set poemes en tres temps* (1972), *La pell del violí* (1974), *Cinc esgrafiats a la mateixa paret* (1975) i *Quadern de vacances* (1976).

Retrat de Miquel Martí i Pol.

⁷ Pel que fa a aquest tema podeu consultar el doc. Literatura\ Historiografia\ Segle XX\ La literatura després de la Guerra Civil: Miquel Martí Pol, per Pere Farrés.

A partir del 1977, un cop estabilitzada i assumida la malaltia, Martí i Pol mira el món amb uns ulls diferents. S'enceta una etapa de renovat compromís amb si mateix i amb la col·lectivitat. D'aquí en neix *Estimada Marta* (1978), un conjunt de poemes que gira entorn des de l'expressió amorosa els temes al·ludits.

A *L'àmbit de tots els àmbits* (1982) Martí i Pol fa un repàs de la història política recent; es tracta d'uns poemes clarament nacionalistes on el poeta desplega un llenguatge suggerent, carregat de belles imatges que són, en definitiva, el més destacable de la seva personalíssima veu.

De creació més recent són *Andorra, postals i altres poemes* (1984), *Llibre d'absències* (1985), *Els bells camins* (1987), *Suite de Parlavà* (1991), *Llibre de les solituds* (1997) i *Després de tot* (2002).

Text 8

*Mira'm els ulls que cap fosca no venç.
Vinc d'un estiu amb massa pluges,
però duc foc a l'arrel de les ungles
i no tinc cap sangtraït pels racons
de la pell del record.
Per l'abril farà anys del desgavell,
set anys, cosits amb una agulla d'or
a la sorra del temps,
platges enllà perquè la mar els renti
i el sol i el vent en facin diademes.
Mira'm els ulls i oblida el cos feixuc,
la cambra closa, els grans silencis;
de tot això sóc ric, i de més coses,
però no em tempta la fredor del vidre
i sobrevisc, aigües amunt del somni,
tenaç com sempre.
Mira'm els ulls. Hi pots llegir el retorn.*

Miquel MARTÍ i POL: "Mira'm els ulls que cap fosca no venç...", *Estimada Marta*

Activitats del text 8

1. Analitza la mètrica d'aquest poema i digues si hi observes alguna regularitat.
2. Quina és la figura retòrica que més destaca en aquest poema? Quina funció aconpleix?
3. Tenint en compte la seva biografia, a què diries que es refereix el poeta quan parla dels "set anys" i del "desgavell"?
4. Quin valor diries que té el mot final: "retorn"?
5. Busca totes les metàfores emprades per Martí i Pol: fixa't, sobretot, en el lèxic que selecciona i en la suggestió de les imatges que crea.
6. Què vol dir el vers "però no em tempta la fredor del vidre"?

5.4. Maria-Mercè Marçal

Notes biogràfiques

Maria Mercè Marçal (Ivars d'Urgell, 1952 – Barcelona, 1998) era filla de treballadors del camp. Estudià filologia clàssica i exercí com a professora de llengua catalana i literatura a l'ensenyament secundari.

L'any 1973 col·laborà activament en la fundació de l'editorial Llibres del Mall, dedicada al gènere poètic. Al voltant d'aquest projecte es donaren a conèixer la majoria de poetes joves del moment.

Compromesa amb el moviment feminista, fou una constant la seva preocupació per la transformació de la dona, que passa a tenir un paper actiu dins de la societat i de la pròpia vida, que cerca un espai personal dins d'un món encara molt masculista.

Obra

L'any 1977 publica el llibre *Cau de llunes*. En aquest recull poètic ja es pot veure la voluntat de l'autora d'incorporar a la seva obra materials diversos provinents de la tradició oral i escrita, personalitzar-los i convertir-los també en clam col·lectiu.

Bruixa de dol (1979), el seu segon llibre, segueix bàsicament la tendència poètica del primer. L'autora hi expressa la voluntat de reunir-hi el “*temps de la innocència*” i el “*temps de l'experiència*”, entenent que la il·lusió de la infantesa, la innocència, arriba un moment que deixa pas als esdeveniments de la realitat, l'experiència, i que entre aquests dos punts aparentment oposats es debat qualsevol ésser humà.

Altres reculls poètics seus són *Sal oberta* (1982), *Terra de mai* (1982), *La germana, l'estrangera* (1985) i *Llengua abolida* (1989).

Text 9

Per a Anna

*Riu glaçat
no camina.*

*Barca estellada
ja ni somia
camins de sal,
camins d'onada.*

*Peix mort no sap
l'anell, la via
que du a l'entranya.*

*Lluna esglaiada
si s'ullprenia
d'aquest mirall
es corglaçava.*

*Perquè venies
la meva sang
ja caminava.*

Maria-Mercè MARÇAL: “Riu glaçat...”, *La germana, l'estrangera*.

Activitats del text 9

1. Analitza la mètrica d'aquest poema i digues si hi observes alguna regularitat.
2. Fes l'estudi mètric del poema (tipus de versos, rima, etc.).
3. Sabent que és un poema dedicat a una persona estimada, fes una interpretació de totes les metàfores, referides a l'estat emocional de la poetessa.

Comentari d'un poema (Text 10)

*La pell fa
de tambor
percutit
per les mans
de la por,
pel galop
del cavall
que no pot
conquerir
l'últim guany
del repòs.*

*Sepharad
i la mort,
cavall flac,
cavall foll:
tot sovint
no destries
llur nom
en el somni
del temps
dolorós.*

Salvador ESPRIU: "III. La pell fa...", *La pell de brau*

Comentari del poema (10)

1. Sepharad: la concòrdia somniada

Al recull poètic *La pell de brau* el poeta s'adreça sempre a Sheparad com a paradís perdut, com a punt de referència que cal tenir en compte, com a ideal de futura estructuració social i política.

Gran coneixedor de les cultures antigues, **Espriu** selecciona el nom de Sepharad per adreçar-se a Espanya; es tracta de l'antic mot que empraven els jueus per anomenar la Península Ibèrica i que encara avui es conserva en llengua sefardita. En ser-ne expulsats, a finals del segle XV, s'acabà un període de la història d'Espanya basat en la concòrdia, en la tolerància i en el respecte de cultures i de llengües diferents.

És aquest passat tolerant i respectuós que Salvador Espriu aconsella de recuperar, en una denúncia de la Guerra Civil i de les posteriors conseqüències d'aquest fet bèl·lic, que abocaren Espanya a la rancúnia permanent, a petites o grans venjances, al record insistent d'un bàndol vencedor enfrontat a un bàndol vençut i humiliat.

2. La pell de brau a ritme de tambor

Sovint s'ha parlat de la forma de la Península Ibèrica comparant-la amb la forma d'una pell de brau estesa. Espriu fa referència a aquesta assimilació i és en aquest poema de *La pell de brau* on es fa més palès aquest suggeriment visual, on se'ns presenta Sepharad amb més consistència de “pell”, concretament de pell “de tambor”. Aquesta pell apareix de seguida percudida per unes mans i pel galop d'un cavall.

Per acostar-nos molt més a allò que pretén transmetre'ns, Espriu converteix el seu poema en un magnífic ressò tant de les mans que executen la percussió com del galop equí, amb un ritme perfectament calculat. El poema, de tres síl·labes cada vers i sempre amb la síl·laba tònica al final (només als últims versos s'altera aquest ordre, però no el ritme), és un magnífic passeig a cavall per aquesta pell. Magnífic des del punt de vista rítmic i, al mateix temps, patètic si ens aturem a veure el contingut del poema.

Veiem de seguida que aquest cavall és un animal condemnat a no reposar mai, a no trobar mai el descans al llarg d'un “temps dolorós” que sembla donar-nos la fatal imatge de l'eternitat. Sepharad apareix de seguida associada a la mort, en un paral·lelisme perfecte que converteix la mort en un “cavall foll” i Sepharad en un “cavall flac”. És per aquest motiu, per aquesta fatídica coincidència, que el nom de Sepharad s'ha convertit en sinònim de mort, perquè ningú no pot ja destriar llur nom.

Aquest contingut resta presentat per un embolcall formal perfecte: al ritme que ja hem comentat cal afegir-hi l'al·literació del so [p], que accentua encara més l'efecte sonor del poema: “percudit / per les mans / de la por”.

3. Conclusió

Salvador Espriu converteix la seva poesia en la denúncia d'una realitat silenciada i, amb una actitud cívica exemplar, posa la seva veu al servei del clam de tot un poble.

Poeta de rigor admirable, la seva obra poètica fou difosa a bastament per cantautors de la nova cançó que veieren, en Espriu, tot un mestre del treball poètic i un model indiscutible en el seu insistent afany de no callar la veritat més fosca de la postguerra.

Textos per comentar (11 i 12)

*Oh, que cansat estic de la meva
covarda, vella, tan salvatge terra,
i com m'agradaria d'allunyar-me'n,
nord enllà,
on diuen que la gent és neta
i noble, culta, rica, lliure,
desvetllada i feliç!
Aleshores, a la congregació, els germans dirien
desaprovant: "Com l'ocell que deixa el niu,
així l'home que se'n va del seu indret",
mentre jo, ja ben lluny, em riuria
de la llei i de l'antiga saviesa
d'aquest meu àrid poble.
Però no he de seguir mai el meu somni
i em quedaré aquí fins a la mort.
Car sóc també molt covard i salvatge
i estimo a més amb un
desesperat dolor
aquesta meva pobra,
bruta, trista, dissortada pàtria.*

**Salvador Espriu: "Assaig de càntic
en el temple", *El caminant i el mur.***

*Al sempre admirat Salvador Espriu
si cal, amb disculpes*

*Oh, que avingut estic amb la meva
petita, esclava, poc sortosa terra,
i com em recaria d'allunyar-me'n,
sud avall,
on sembla que la gent és bruta
i pobra, accidiosa, inculta,
resignada, insolvent!
Aleshores, a la taverna nova, els companys dirien
fotent-se'n: "Com qui s'agrada de la lletja,
així el lluç que pica un ham sense esquer",
mentre jo, encara prop, pensaria
en les velles fretures i confiances
d'aquest meu tossut poble.
I, ja tot sospesat, recularia
per restar aquí fins a la mort.
Car, fet i fet, tampoc no sóc tan ase
i estimo a més amb un
irrevocable amor
aquesta meva —i nostra—
bastant neta, envejada, bonica pàtria.*

**Pere QUART: 'Assaig de plagi a la
taverna', *Circumstàncies.***

Activitats dels textos 11 i 12

1. Justifica si aquests poemes tenen una versificació regular, irregular o no en tenen.
2. El poema de Pere Quart és una **paròdia** del d'Espriu. Escribe cada vers i posa les paraules que canvia Pere Quart a sota les que corresponen al poema originari i compara'ls. Quina actitud té cada poeta en relació amb la seva terra i amb la manera d'entendre la vida?

La poesia després de la Guerra Civil	1
1. Introducció	1
1.1. La Guerra Civil i les seves conseqüències	1
1.2. El doble exili dels autors catalans	2
1.3. L'evolució de la poesia catalana	2
2. Salvador Espriu.....	2
2.1. Notícia biogràfica	2
2.2. Obra	3
Text 1	4
Activitats del text 1.....	4
Text 2	5
Activitats del text 2.....	5
Text 3	6
Activitats del text 3.....	6
3. Pere Quart	6
3.1. Nota biogràfica	6
3.2. Obra	7
Text 4	8
Activitats del text 4.....	8
4. Gabriel Ferrater	8
4.1. Nota biogràfica	8
4.2. Obra	9
Text 5	10
Activitats del text 5.....	10
5. La poesia contemporània.....	11
5.1. Vicent Andrés Estellés	11
Text 6	11
Activitats del text 6.....	12
5.2. Blai Bonet.....	12
Text 7	13
Activitats del text 7.....	13
5.3. Miquel Martí i Pol	13
Text 8	14
Activitats del text 8.....	14
5.4. Maria-Mercè Marçal.....	15
Text 9	15
Activitats del text 9.....	16
Comentari d'un poema (Text 10)	16
Textos per comentar (11 i 12)	18
Activitats dels textos 11 i 12	18

ⁱ **Carner i Puig-Oriol, Josep** (Barcelona 1884 - Brussel·les 1970)

Escriptor. Publicà els primers escrits a «L'Aureneta» (1896). A la universitat milità en el moviment catalanista, i es llicencià en dret (1902) i en filosofia i lletres (1904). A primeria del segle, dirigí revistes («Catalunya», «Empori», etc), col·laborà amb **Pompeu Fabra** a l'*Institut d'Estudis Catalans*, i fou redactor de «*La Veu de Catalunya*» (fidel a **Prat de la Riba** fins a la mort d'aquest). Col·laborà a publicacions molt diverses («*La Publicitat*», etc), i dirigí editorials. El 1921 ingressà en la carrera consular, i passà a la diplomàtica, la qual cosa l'allunyà en part de la vida catalana. Durant la guerra civil es posà al costat de la República i romangué a Brussel·les. El 1939 s'exilià a Mèxic, on fou professor universitari. De tornada a Brussel·les (1945), fou professor a la Universitat Lliure i al Col·legi d'Europa de Bruges; i, a Londres (1945-47), membre del Consell Nacional de Catalunya a l'exili. Dels primers llibres, el *Llibre dels poetes* (1904), d'influència modernista, mostra ja la ironia que caracteritzarà la seva obra. Imposà el sonet amb dos llibres (1905 i 1907), i *Els fruits saborosos* (1906) és considerat una de les fites del **Noucentisme**. En *Verger de les galanies* (1911) creà un nou estil de poesia amorosa. I després de *Les Monjoies* (1912), publicà *La paraula en el vent* (1914), *Auques i ventalls* (1914), *Bella terra, bella gent* (1918) i *L'oreig entre les canyes* (1920). Fora de Catalunya, la seva poesia es concentrà en el record. *La inútil ofrena* (1924), *El cor quiet* (1925), *El veire encantat* (1933) i *La primavera al poblet* (1935) són una creació constant de llenguatge i una transfiguració del seu món, esdevingut clàssic. Després de la guerra civil, publicà *Nabí* (1941), i continuà la revisió de l'obra poètica amb *Paliers* (1950), *Lhunyania* (1952) i *Arbres* (1953). Les *Obres completes. Poesia* (1957), totalment revisades, inclouen el recull inèdit *Absència*. En *El tomb de l'any* (1966) insisteix en el paisatge i en l'enyorança. També publicà teatre: *Canigó* (1910), *El giravolt de maig* (1928), la llegenda mexicana *El ben cofat i l'altre* (1951), i *Cop de vent* (1966). I en prosa: *L'idil·li dels nyanyos* (1903), *Deu rondalles de Jesús infant* (1904), *La malvestat d'Oriana* (1910), etc, i diversos reculls d'articles (*Les planetes del verum*, 1918; *Les bonhomies*, 1925; i *Tres estels i un ròssec*, 1927). Carner fou un gran traductor: **Dickens**, **Shakespeare**, **Twain**, **Arnold Bennett**, **Villiers de l'Isle Adam**, **Musset**, **Lafontaine**, **Defoe**, **Carroll** i l'antologia de poesia xinesa *Lluna i llanterna* (1935). El 1985 es publicaren els seus escrits d'exili: *Prosa de l'exili* (1939-62).

ⁱⁱ **Riba i Bracons, Carles** (Barcelona 1893 - 1959)

Escriptor i humanista. Fou un autèntic professional de les lletres, en un intent de realitzar la figura del poeta professor en la seva llarga experiència docent. Treballà amb **Pompeu Fabra** i fou un continuador de la seva obra. Compromès amb la República, s'exilià a l'estat francès el 1939. Forçadament allunyat de la vida pública, esdevingué el mestre de les noves generacions i portaveu indiscutit dels intel·lectuals catalans en els congressos de poesia. Com a traductor cal esmentar l'*Odissea* (1919 i 1948), i **Kavafis**, **Sòfocles**, **Èsquil**, **Plutarq**, **Hölderlin**, **Poe**, **Rilke** i **Kafka**. Conreà també la narració i publicà una sèrie de contes infantils, *Aventures d'En Perot Marrasquí* (1917), *Guillot, bandoler* (1920), *L'ingeniu amor* (1924) i *Sis Joans* (1928). Inicià la seva obra poètica amb el primer llibre d'*Estances* (1919), on palesa un concepte de poesia com a experiència de cultura i la voluntat d'objectivar l'experiència amorosa en termes de poema. Inscrit en l'àmbit cultural del **noucentisme**, aplicà principis orsians i passa a l'elaboració d'un món poètic definit pels clàssics grecs, els trobadors, els medievals catalans i italians i certs poetes moderns. En el **segon llibre d'Estances** (1930) el procés poètic és relativitzat en poemes molt més personals de factura i densos d'experiència; ara són Hölderlin, Rilke, **Guillén**, **Valéry** i **Mallarmé** els models que prevalen. *Tres suites* (1937) destil·la una lírica hermètica que s'esforça a retenir l'essencialitat de les formes en lluita amb el temps. Les *Elegies de Bierville* (1943) són l'exposició d'unes vivències religioses i símbol de poesia civil amb el rerafons de la guerra i l'amargor de l'exili. *Del joc i del foc* (1947), no supera la qualificació d'exercici d'estil en un moment de transició, mentre la temàtica religiosa és represa a *Salvatge cor* (1952), on emprèn una mena de cant espiritual que representa un dels cims de la poesia catalana contemporània. *Esbós de tres oratoris* (1957) és la seva darrera obra. La seva crítica s'insereix i evoluciona en l'àmbit del postsimbolisme europeu, esdevé un exercici de solidaritat i de virtut intel·lectuals i humanes, cercant sempre d'explicar què és l'obra, més que no pas què val, refent el procés de creació.

ⁱⁱⁱ **Espriu i Castelló, Salvador** (Santa Coloma de Farners 1913 - Barcelona 1985)

Escriptor. A setze anys, edità el seu primer llibre, *Israel*, escrit en castellà. L'any 1930 ingressà a la Universitat de Barcelona, on cursà estudis de dret i d'història antiga. El 1931 publicà *El doctor Rip*, i l'any següent, *Laia*, novel·les que s'apartaren de les formulacions teòriques, encara vigents, de l'estètica noucentista. Dedicat als seus estudis i a la literatura, publicà encara, abans d'esclatar la guerra civil, *Aspectes* (1934), *Ariadna al laberint grotesc* i *Miratge a Citerca* (1935), obres que l'acreditaren com el narrador més original de la seva generació, influït inicialment pels modernistes de llengua castellana, però sota el mestratge lingüístic d'escriptors catalans com **Víctor Català** i **Joaquim Ruyra**. El 1937 publicà *Letizia i altres proses*, i l'any 1939 escriví l'obra de teatre *Antígona* (editada el 1955 i estrenada el 1958), sobre el tema de la guerra fratricida. El 1946 publicà el seu primer volum de poemes, *Cementiri de Sinera*. Amb aquest llibre i amb l'obra teatral *Primera història d'Esther* (editada el 1948 i estrenada el 1957) comença la seva popularitat de la postguerra, als quals seguien *Les cançons d'Ariadna* (1949), *Les hores*, *Mrs. Death* (1952), *El caminant i el mur* (1954) i *Final del laberint* (1955). *La pell de brau* (1960) significà la seva consagració popular, en assolir un gran èxit de públic pel seu planteig del drama històric de Sepharad (Espanya). D'aquesta obra es feren diverses representacions, amb muntatge teatral de **Ricard Salvat**, el qual compongué, també, sobre altres texts d'Espriu *Ronda de mort a Sinera* (1966). A *Llibre de Sinera* (1963), un dels seus llibres més hermètics, Espriu tornà a circumscriure l'àmbit civil de la seva poesia a la «petita pàtria» mitificada en Sinera (Arenys, escrit al revés). *Setmana Santa* (1971) presenta el **mite de la Passió** des d'una perspectiva metafísica. En el primer volum de les seves *Obres completes* (1968) inclogué dos reculls més de poemes, i cal destacar també la selecció de treballs crítics *Evocació de Rosselló-Pòrcel i altres notes* (1957). Des de 1968, amb motiu de l'aparició d'**Obres Completes I. Poesia**, revisà tota la seva obra, gairebé reescrivint-ne alguna, sobretot de les narratives. Escriví, a més, la peça teatral *Una altra Fedra si us plau...* (1978), el volum de prosa *Les roques i el mar, el blau* (1981), el poema *D'una vella i encerclada terra* (1979) i el poemari *Per a la bona gent* (1984). També es traduí al castellà, en edició bilingüe, el conjunt de tota la seva obra (*Años de aprendizaje*). L'autor qualificava la seva obra de «meditació de la mort», però aquest terme és massa restrictiu: Espriu es proposà d'assumir la tradició literària de la humanitat en una recreació personal situada en el context geogràfic i històric concret de la Catalunya contemporània, i la seva originalitat fou doncs de conciliar la problemàtica espiritual, de ressonàncies metafísiques, de l'home, amb el seu destí de membre d'una col·lectivitat sotmesa a tensions socials i polítiques. D'entre els principals premis obtinguts, destaquen el **Montaigne** (1971) i el **premi d'Honor de les Lletres Catalanes** (1972). Fou investit doctor honoris causa per les Universitats de Tolosa i Barcelona.

^{iv} **Oliver i Sallarès, Joan** (Sabadell 1899 - Barcelona 1986)

Escriptor. Com a poeta signa amb el pseudònim **Pere Quart**. De jove es decantà per les lletres i escriví poemes, teatre i prosa literària. Col·laborà en el “*Diari de Sabadell*”, “*La Veu de Catalunya*”, “*La Publicitat*”, la “*Revista de Catalunya*” i “*Mirador*”. Amb **Francesc Trabal** fundà, a Sabadell, les edicions La Mirada. El 1928 publicà el seu primer llibre, *Una tragèdia a Lil·liput*, sàtira de la burgesia local. L'any següent debutà en l'aventura teatral, amb la presentació a “*Mirador*” de *Gairebé un acte o Joan, Joana i Joanet*, però fins el 1934 no inicià la seva carrera poètica, Les decapitacions, amb el pseudònim de **Pere Quart**. *Cataclisme* (1935) és la seva primera obra teatral important, i *Allò que tal vegada s'esdevingué* (1936). Del 1937 són els poemes de *Bestiari* (Premi Joaquim Folguera 1936) i el llibre *Contraban* —cinc narracions i una obra de teatre, *Cambrera nova*—. Amb la guerra civil de 1936-39, la seva obra esdevingué molt més realista: *Oda a Barcelona* (1936) i *La fam* (1938), Premi del Teatre Català de la Comèdia. I així continuaria després de la guerra i l'exili a Santiago de Xile (fins el 1948), fora dels dos primers *poemaris*, *Saló de Tardor* (1947) i *Terra de naufragis* (1956, premi Óssa Menor 1955), reflex del seu estat espiritual després de la desfeta. De retorn, es dedicà a una tasca obscura de traducció i redacció editorial i col·laborà a “*Destino*” amb el pseudònim Jonás. En teatre, publicà *Tres comèdies* (1960): *Ball robat*, *Primera representació* i *Una drecera* (premi Àngel Guimerà 1957). El decenni dels anys seixanta fou un dels seus moments més alts com a escriptor. Rebé els premis Ausiàs Marc 1959 i la Lletre d'Or 1961 pel seu llibre de poemes *Vacances pagades* (1960), publicà *Dotze aiguaforts de Granyer* (1962), i el 1963 aplegà la seva poesia a *Obra poètica* i l'obra narrativa a *Biografia de Lot i altres proses*. Del 1968 és el llibre de poemes *Circumstàncies* i del 1970 *Tros de paper*, articles de crítica de costums. El 1975 fou editat el primer volum de l'*Obra completa*, però la seva obra poètica continuà amb *Quatre mil mots* (1977), *Poesia empírica* (1981, premi de la Generalitat de Catalunya) i dues antologies (1979 i 1982). Es reconegut també com un excel·lent traductor (premi del President de la República Francesa). El 1970 li fou concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, i el 1979, el premi Ciutat de Barcelona pel conjunt de la seva obra.

^v **Ferrater i Soler, Gabriel** (Reus 1922 - Sant Cugat del Vallès 1972)

Intel·lectual, escriptor i lingüista. L'obra poètica consta de tres llibres: *Da nuces pueris* (1960), *Menja't una cama* (1962) i *Teoria dels cossos* (1966), recollits, amb algunes supressions i poques addicions, en *Les dones i els dies* (1968). L'aportació de Ferrater a la poesia catalana és l'observació detallada i despullada d'estupefaccions de l'experiència moral de l'home, al pol oposat de l'estètica romàntica. Bé que l'eroticisme és una constant en la seva poesia, la preocupació per definir la pròpia actitud moral aconsegueix, en poemes com ‘*In memoriam*’ i ‘*Poema inacabat*’, de donar un dels testimoniatges més valuosos de la guerra civil i de les seves conseqüències.

Fou professor de lingüística i crítica literària a la Universitat Autònoma de Barcelona. La vocació lingüística de Ferrater no es pot deslligar de la poètica i matemàtica. Estudià els texts positivistes dels junggrammatiker, fins a arribar al transformacionalisme de **Chomsky** passant per l'estructuralisme de **Meillet**, **Benveniste** i **Bloomfield**, juntament amb **Sapir**, **Bally** i **Kurylowicz**. Traduí *Language*, de **Bloomfield**, i *Cartesian linguistics*, de **Chomsky**. En 1969-72 publicà una sèrie d'articles lingüístics a «Serra d'Or» sota el títol *De causis linguae*, que tracten temes diversos; es destaquen l'esbós d'una teoria mètrica basada en el component fonològic de la gramàtica generativo-transformacional proposada per **Chomsky** i **Halle** i un estudi de les gramàtiques de **Pompeu Fabra**. Escriví articles de crítica, que foren publicats com a pròlegs d'edicions de **Carner**, de **Foix** i de **Hölderlin**, i traduí al català *Der Prozess*, de **Kafka**. En castellà havia traduït **Hemingway**, **Weiss**, **Södeberg**, **Gombrich** i **Bierwisch**. Se suïcidà el 27 d'abril de 1972.

Pòstumament, el seu germà, **Joan Ferrater**, li ha publicat un voluminós conjunt de texts —molts d'ells inèdits— en els reculls *Sobre literatura* (1979), *La poesia de Carles Riba* (1979), *Sobre pintura* (1981), *Sobre el llenguatge* (1981) i *Papers, cartes, paraules* (1986).

^{vi} **Vallverdú i Canes, Francesc** (Barcelona 1935)

Escriptor. Es llicencià en dret. Publicà els reculls poètics *Com llances* (1961), *Qui ulls ha* (1962) i *Cada paraula, un vidre* (1968), reflex d'unes vivències existencials i col·lectives i tornaveu d'una lluita política, d'ací l'ús de la sàtira i del clam imprecatori. A *Somni, insomni* (1971), *Retorn a Babilis* (1974) i a la part nova de *Poesia, 1956-1976* (1976) madura l'experiència vital i històrica, reflexiona sobre la funció i l'ofici del poeta i afina, quan cal, l'art de la rima, trajectòria que continuà en *Regiment de la cosa pública* (1983), *Leviatan i altres poemes* (1984) i *Festival amb espills de Ramon Roig* (1989). Com a sociolingüista, ha encetat temes roents; ha publicat *L'escriptor català i el problema de la llengua* (1968), refet a *Sociologia y lengua en la literatura catalana* (1971), *Dues llengües: dues funcions?* (1970), *El fet lingüístic com a fet social* (1973), *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana* (1980), *La normalització lingüística a Catalunya* (1980) i *L'ús del català. Un futur controvertit* (1990). És un dels fundadors del Grup Català de Sociolingüística. Ha col·laborat en “Serra d'Or”, “*Nous Horitzons*” i ha esdevingut un dels responsables lingüístics de TV3. Ha traduït **Moravia**, **Pavese**, **Calvino**. La seva traducció de *El Decameró* merescué el premi Bocaccio (1988).

^{vii} **Margarit i Consarnau, Joan** (Sanaüja 1938)

Poeta i arquitecte. Catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, pertany a l'equip guanyador del concurs per a l'estadi i l'anell olímpic de Montjuïc. S'inicià com a poeta en llengua castellana (*Cantos para la coral de un hombre solo*, 1963, etc), però a partir de *L'ombra de l'altra mar* (1981) i *Vell malentès* (1981, premi de la crítica 1981) publica en català: *Cants d'Hekatonim de Tifundis* (1982, premi Miquel de Palol 1981), *El passat i la joia* (1982), *Raquel* (1983), *La fosca melangia de Robinson Crusoe* (1983), *L'ordre del temps. Poesia 1980-1984* (1985), *Mar d'hivern* (1986, premi Carles Riba 1985), *Llum de pluja* (1987), *La dona del navegant* (1987, premi Crítica Serra d'Or), *Poema per a un fris* (1987), *Cantata de Sant Just* (1987), *Edat roja* (1990), *Els motius del llop* (1993), *Aiguaforts* (1995), *Remolcadors entre la boira* (1995), *Estació de França* (1999), *Joana* (2002), *Els primers freds* (1980-2000), *l'antologia Trist el qui no ha perdut per amor una casa* (2005) i *Càlcul d'estructures* (2005).

^{viii} **Oliva i Llinàs, Salvador** (Banyoles 1942)

Poeta. Professor universitari. Ha traduït diverses obres de lingüística i és autor d'un estudi sobre *Mètrica catalana* (1980; amb diverses refoses i ampliacions). Com a poeta, ha publicat *Marees del desig* (1975), *Terres perdudes* (1981), *El somriure del tigre* (1986), *Retalls de sastre* (1992), etc, i la novel·la en vers *Fugitiu* (1994). Traductor de l'anglès, cal destacar **W.H. Auden** (1978) i el teatre i els sonets de **W. Shakespeare**.

^{ix} **Comadira i Moragriega, Narcís** (Girona 1942)

Poeta i pintor. S'inicià amb els reculls poètics *La febre freda* (1965) i *Papers privats* (1969). Els seus poemaris de la dècada dels setanta foren aplegats el 1981 amb el títol de *La llibertat i el terror. Poesia 1970-1980*. Ha estat premiat i àmpliament reconegut per *Enigma* (1985) i *En quarantena* (1990). A més, ha publicat diversos llibres sobre Girona, traduccions i la peça teatral *La vida perdurable*. En poesia, les últimes obres que ha publicat és *Usdefruit* (1995), *Lírica lleugera* (2000), *L'art de la fuga* (2002), i la seva trajectòria com a autor teatral ha continuat i s'ha refermat amb *Neva* (1992) i *L'hora dels adéus* (1995). La seva poesia completa fins a la data ha quedat aplegada en el volum *Formes de l'ombra. Poesia (1966-2002)*.

^x **Parcerisas i Vázquez, Francesc** (Begues 1944)

Poeta. El realisme poètic dels primers llibres, *Vint poemes civils* (1967), *Homes que es banyen* (1970, premi Carles Riba 1966), i *Discurs sobre les matèries terrestres* (1972) s'ha anat integrant en una poesia més elaborada i més vinculada a la lírica europea i nord-americana: *Latituds dels cavalls* (1973), *Dues suites* (1976), *L'edat d'or* (1983), etc. Ha aplegat la seva obra poètica en el volum *Triomf del present. Obra Poètica 1975-1983* (1991, premi de la Lletre d'Or 1992), i alguns dels seus treballs com a crític literari a *L'objecte immediat* (1991), a més de traduir poesia italiana i anglesa.

^{xi} **Gimferrer i Torrens, Pere** (Barcelona 1945)

Escriptor, traductor i crític literari. Es revelà com a poeta sota la influència d'**Alexandre** i d'**Octavio Paz**: *Mensaje del tetrarca* (1963), *Arde el mar* (1966) i *La muerte en Beverly Hills* (1968). Amb *Els miralls* (1970), inicià la seva lírica en català. Reprenent trets de la tradició medieval catalana —**Ausiàs Marc**—, del simbolisme i el postsimbolisme i de l'avantguarda (**Pound**), ha elaborat un món propi on es combinen la interrogació sobre el sentit de la vida i de l'art: *Hora foscant* (1972), *Foc cec* (1973), *L'espai desert* (1977), *Aparicions* (1981), *El vendaval* (1988), *La llum* (1991), *Mascarada* (1996). Ha destacat, també, com a prosista: *Dietari* (1979-1980) (1981) i *Dietari* (1980-1982) (1982) i la novel·la *Fortuny* (1983). Com a crític destaquen *La clau del foc* (1973), *La poesia de J. V. Foix* (1974), *Max Ernst o la dissolució de la identitat* (1977), *Lecturas de Octavio Paz* (1980) i *Los raros* (1985). L'any 1985 ingressà a la Real Academia Española. El 1988 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi.

^{xii} **Desclot, Miquel** (Barcelona 1952)

Nom amb què es conegut l'escriptor **Miquel Muñoz i Creus**. Guanyà el premi Amadeu Oller amb *Ira és trista passió* (1971). És també autor i traductor de literatura infantil i juvenil. Col·laborador de l'escola Rosa Sensat, ha editat *Una teoria sintàctica per a l'escola* (1977) i ha tingut cura de llibres de lectura per als primers nivells d'ensenyament. Com a poeta ha publicat, entre d'altres, *Cançons de la lluna al barret* (1978) i *Juvenil·lia* (1983). Amb *Auques i espantalls* (1987) guanyà el premi d'Humor i Sàtira Pere Quart. El 1992 publicà el dietari *Llibre de Durham*, premi de la crítica Serra d'Or 1993.

^{xiii} **Verdaguer i Santaló, Jacint** (Folgueroles, Osona 1845 – Vallvidrera, Barcelona 1902)

Poeta i escriptor romàntic. Fill d'uns pagesos modestos, entrà el 1855 al seminari de Vic, i ja, a vint anys, guanyà els primers premis als Jocs Florals. La seva aparició, vestit de pagès, creà una imatge pública que, en certs aspectes, coincidia amb la del *bon sauvage rousseainià* i que produí una forta impressió en els medis culturals barcelonins. No sempre amb fortuna, concorregué als jocs del 1866 i el 1868, i en l'endemig participà en la fundació de l'Esbart de Vic. El 1870 rebé els ordes sagrats, i fou destinat de vicari a una petita parròquia rural, Vinyoles d'Orís (Osona), on compongué un gran nombre de poemes d'aire popular i d'apologetica religiosa i on, sobretot, treballà en *L'Atlàntida*. Malalt de gravetat, deixà Vinyoles per Barcelona. I el 1874 entrà de capellà a la Companyia Transatlàntica, i en poc més de vint mesos féu nou vegades la travessia d'Amèrica i recuperà del tot la salut. Per a Verdaguer, els anys 1877-93 foren els més fecunds i brillants. Residí al palau dels marquesos de Comillas de Barcelona, propietaris de la Transatlàntica, com a capellà de la família i, des del 1883, com a almoïner, i tingué, per tant, ocasió de freqüentar els ambients socials més elevats i de crear alguns dels seus poemes més importants. El 1884 féu un viatge per França, Alemanya i Rússia; el 1886 en féu un altre fins a Terra Santa. A quaranta anys, però, sofrí un profund trasbalsament espiritual que el dugué a revisar tot allò que, fins aleshores, havia estat la seva vida. "Ací en la soledat" del Bac de Collsacabra, escriví el 1886 a **Jaume Collell**, "he vist desfilar, l'un darrere l'altre, mos quaranta anys, i de tots em sento avergonyit. Podria resumir ma vida malaprofitada amb aquesta frase, tergiversant la de l'Evangeli: Male omnia fecit". A poc a poc, aquest trasbalsament es convertí en un desig creixent de purificació que desembocà en un exercici desordenat de la caritat, que l'omplí de deutes, i, a la llarga, en la pràctica d'exorcismes. Una girada tan radical no fou entesa, ni acceptada, pel marquès de Comillas ni per les autoritats eclesiàstiques, que, amb un diagnòstic de fol·lia, l'allunyaren de Barcelona. A la Gleva (Osona), on el mig confinaren, passà dos anys dedicat a escriure, a trampejar els deutes que l'acorrallaven i a burlar una vigilància que, cada cop, era més obsessiva, fins que, a mitjan 1895, decidí de trencar tota llei d'obediència i fugí a Barcelona, on li foren suspeses les llicències de dir missa. En dues sèries d'articles, aparegudes a "La Publicidad", exposà les intencions que l'animaven i atacà amb duresa tots els qui tractaven de bloquejar les manifestacions més lliures de la seva personalitat. L'enfrontament directe amb el marquès i les autoritats produí una gran commoció al país, que, a l'instant, prengué partit a favor de l'un o dels altres i que, al capdavall, traduí en termes polítics. Es retractà i fou rehabilitat, el 1898, i els seus darrers anys de beneficiat de l'església de Betlem, de Barcelona, i d'escriptor acabat i sense alè són d'una gran tristesa. "M'he tancat en un cercol de ferro", deia a **Apel·les Mestres**, "i vaig donant voltes i voltes sense sortir-ne". En plena agonia, la redacció del testament desvetllà les antigues lluites i cada fracció pretengué d'adaptar la imatge del moribund als ideals que propugnaven. De fet, Verdaguer no és un escriptor erudit, però no és tampoc l'inspirat que, com suposa la llegenda, opera per instint i d'una manera desordenada. En efecte: els seus estudis al seminari li havien permès de conèixer la llengua llatina i, per tant, de llegir directament alguns dels seus clàssics, de disposar des de molt jove d'un cert bagatge teòric-literari i, al capdavall, de tenir a l'abast una biblioteca relativament nodrida. Més endavant, els seus contactes amb **Marià Aguiló** i amb **Manuel Milà** completaren la seva formació i afinaren el seu sentit de l'ofici. Així, pogué aliar el do del cant amb la consciència crítica indispensable per a triar els models més adequats, ajustar els materials amb què treballava a la forma que havia imaginat per a ells, manejar amb precisió tota mena de combinacions estròfiques i, a més, establir uns patrons de llengua meitat cultes meitat populars d'una prodigiosa riquesa. En conjunt, la seva obra neix de dues fonts, l'enyorança i el somni, però la realitza a través d'unes trames argumentals més o menys articulades i de materials trets directament de la vida del camp. Un poema d'*Aires del Montseny*, datat el 1896, dóna una de les definicions catalanes més pures de la poètica romàntica. "La poesia", diu, "fa record del paradís perdut" als

“desterrats fills d’Eva”, alhora que “ne fa somniar un de millor”. “La pobra humanitat”, però, “està massa distreta” per a sentir el “modular” del poeta. Car “qui està distret amb lo borboll mundà, ¿com pot sentir la refilada angèlica?”. Ell ha sentit la “gentil cançó” del paradís i, per això, confessa que “m’és enyorívola la terra”. Aquest “paradís perdut” que fa pensar en Schiller i Novalis és, a la vegada, religiós i patriòtic. Una bona part dels poemes religiosos són llegendes o al·legories populars més o menys lligades per nexos argumentals i resoltes en termes que participen, a la vegada, de l’efusió lírica i del discurs narratiu. Montserrat (1880), per exemple, aplega diverses odes, cançons i llegendes, la més extensa i ambiciosa de les quals tracta de l’expiació de fra Garí. *Lo somni de Sant Joan* (1887) constitueix una evocació, vagament articulada, de les grans figures de la història de l’Església. *La trilogia Natzaret* (1890), *Betlem* (1891) i *La fugida a Egipte* (1893) canta la infantesa de Jesús. *Sant Francesc* (1895) i *Santa Eulària* (1899) recullen amb un mínim de vertebració el seu franciscanisme espiritual i el seu barcelonisme, etc. D’altres poemes, tanmateix, són més personals i fins tendeixen, alguns, a la confessió més esqueixada. *Els Idil·lis i cants místics* (1879) són, en paraules de Carles Riba, “un llarg, insadollable enyor de la natura angèlica”. En efecte: Verdaguer, bon coneixedor de la poesia popular catalana i bon lector del *Càntic dels càntics*, de Lluïll, dels místics castellans del Segle d’Or i de Lamartine, hi recull l’herència franciscana i crea un món lluminós i serà a través de diminutius d’una gran tendresa o d’una imatgeria de plantes i d’ocells, sobretot d’un, el rossinyol, que compleix una funció simbòlica semblant, fins a un cert punt, a la que compleix en la poesia romàntica anglesa. En els anys de la crisi, però, l’efusió mística esdevingué exercici ascètic, és a dir, purificador, i Verdaguer alternà, en versos tan desolats i dramàtics com els reunits en les *Flors del Calvari* (1896), la justificació personal amb els atacs més punxants contra els seus enemics. En *Aires del Montseny* (1901), recull miscel·lani, predominen els records íntims o, com en bona part de les obres pòstumes, els problemes que l’angoixaven. *Roser de tot l’any* (1894) conté una col·lecció de 365 pensaments poètico-religiosos, un per a cada dia de l’any. Altrament, els poemes reunits amb el títol genèric de *Pàtria* (1888) són, també, “somni i enyor” d’un temps perdut. *Don Jaume a Sant Jeroni* i *Nit de sant* són dos vigorosos romanços històrics; *L’arpa* és una delicada al·legoria de la Renaixença catalana; *L’emigrant* o *Lluny de ma terra* són dos típics cants d’absència. L’oda *A Barcelona* publicada el 1883 per l’ajuntament de la ciutat en una edició de cent mil exemplars, constitueix una mitificació de l’esperit progressista i de les ànsies d’expansió de la nova burgesia industrial catalana. De fet, l’expressió més genuïna de la seva producció són dos poemes èpics: *L’Atlàntida* (1877) i *Canigó* (1886). De factura romàntica, el primer sembla traduir, tanmateix, les ensenyances més o menys clàssiques del seminari, mentre que el segon recull els interessos més entranyables de la Barcelona literària de l’època fins a insinuar o, almenys, coincidir amb determinades propostes modernistes. *L’Atlàntida*, barreja inorgànica de materials pagans i religiosos, canta llegendes dels temps heroics de la humanitat i posa l’èmfasi en la descripció de les grans catàstrofes naturals. Així, l’autèntic eix de la trama no són els herois que lluiten per imposar, o defensar, llurs passions, sinó la natura o, si més no, un Hèrcules que personifica les forces creadores i destructores de la natura. *Canigó*, en canvi, canta els orígens llegendaris de la Catalunya cristiana a través d’històries cavalleresques i d’encantaments demoníacs de procedència folklòrica. El primer és un poema geològic i d’estructura colossalista; *Canigó* és un poema geogràfic i d’una estructura tan fluida que acaba en una total disgregació lírica. Els personatges, més consistentes, són transformats en mite i perden, així, llur significació humana. Verdaguer publicà també alguns llibres en prosa. Una prosa que, en les *Excursions i viatges* (1887) o en el *Diari d’un pelegrí a Terra Santa* (1889), tendeix a la descripció florida i incisiva. I que, en els articles *En defensa pròpia* (1895-97), tendeix a la dicció enèrgica i dramàtica. *Les Rondalles* (1905), breus i alades, són petites obres mestres. A més, traduí *Nerto* (1885), de Mistral, i el *Càntic dels càntics* (1907), i els darrers anys de vida dirigí algunes revistes literàries de tema religiós: “L’Atlàntida”, “La Creu del Montseny” i “Lo Pensament Català”. La producció verdagueriana, musicada per diversos compositors (Nicolau, Morera, Millet, Falla, etc) i àmpliament imitada, editada i estudiada, ha estat traduïda a bona part de les llengües cultes. Les seves obres pòstumes són, sobretot, *Al cel* (1903), *Eucarístiques* (1904), *Rondalles* (1905), la versió *Càntic dels càntics* (1907), *Folklore* (1907), *Colom, seguit de Tenerife* (1907), *Prosa florida* (1908), *Jovenívols* (1925), *Amors d’en Jordi i na Guideta* (1928), *Carteig històric* (1929), amb Jaume Collell, nou volums d’*Epistolari* (1959-86) en curs de publicació, i *Escrits inèdits* (1958). De les set edicions d’obres completes —1905-08, 1913(?) -25, 1928-36, 1943, 1946, 1949 i 1964—, cal destacar l’edició popular (1913-25), la més acurada, en trenta volums.

^{xiv} **Maragall i Gorina, Joan** (Barcelona 1860 - 1911)

Escriptor. Després d’anys en contradicció entre les seves aspiracions romàntiques i la perspectiva d’haver d’adaptar-se a una pacífica vida burgesa, vers el 1890 acceptà la pertinença a la seva pròpia classe, arran tant de l’ingrés (1890) al «Diario de Barcelona» com del casament (1891) amb Clara Noble (de qui tingué 13 fills). Anà consolidant també la vocació literària, mentre creixia la seva cotització entre un grup reduït —però prestigiós— d’intel·lectuals (entre els quals, Josep Yxart), que el 1891 li publicaren, com a present de noces, la seva primera *plaque*, *Poesies originals i traduccions*. La novetat de la seva poesia consistia en el rebuig conscient de la retòrica del romanticisme autòcton i un retorn a l’expressió senzilla d’experiències afectives reals, feta a través de visions de la natura. A la darrerria del 1892 la seva vocació intel·lectual era ja fermament establerta, i concebia i duia a la pràctica l’ambició d’esdevenir l’agitador de la burgesia empenyent-la cap a una ideologia dinàmica, cosmopolita i moderna: la seva campanya periodística de 1892-93 és un dels factors bàsics en l’aparició del modernisme. En aquest període rebutjà tota tradició, defensà l’aventurisme intel·lectual i professà un aristocratism *anarquitzant* i *nietzscheà* (*Poesies*, 1895). A *L’oda infinita* (1888), Maragall exposa la seva doctrina poètica: el poeta com a visionari i mitjà d’una realitat transcendent, que només pot ésser copsada en moments de gràcia, a través de les seves manifestacions naturals i mitjançant els sentits; i la identificació de poesia i vida. Aquesta poètica rep plasmació pràctica a Pirinenques, que conté el famós poema *La vaca cega*. Després de les inclinacions decadentistes típiques de l’inici del modernisme, tornà a defensar un vitalisme optimista a *Visions i Cants* (1900). Els primers anys del segle XX, Maragall s’identificà, no sense una certa resistència íntima, amb la línia ideològica dominant d’un nacionalisme conservador, catòlic i tradicionalista (*Artículos*, 1904). A *Les disperses* (1904) aplega poemes originals i versions de Goethe. A *Enllà* (1906) es concentra en la vena naturalista, bo i sotmetent el mite del comte Arnau a una pregona i significativa revisió. La seva concepció de la poesia, exposada a l’*Elogi de la paraula* (1903, ampliada a l’*Elogi de la poesia*, 1909), revela una posició militant contra l’esteticisme i el cosmopolitisme tant d’una certa tendència modernista (Zanné, Alomar, etc) com del naixent noucentisme. Maragall esdevingué, així, el pontífex d’una nova onada de modernistes de procedència rural, visionaris i anarquitzants. Tornà a canviar a partir del 1906, i esdevingué obvi arran de la crisi de la Setmana Tràgica, davant la qual reaccionà insistint en la responsabilitat de la burgesia catalana. La nova actitud és reflectida a *Seqüències* (1911), sota la forma del retorn als aspectes més heterodoxos del seu pensament, atenuats en els anys anteriors, i al desig d’inquietar i d’excitar el lector; en aquest llibre publicà l’*Oda nova a Barcelona* i el famós *Cant espiritual*. Aquest segon nietzscheanisme fou matisat, però, pel que constituí el tema bàsic de *Nausica* (1913) i de la tercera i darrera versió del mite arnaldià: la de la redempció a través de la renunciació. Fou membre fundador de la *Secció Filològica de l’Institut d’Estudis Catalans*, mestre en gai saber, i president de

l'Ateneu Barcelonès.

^{xv} **Gil de Biedma Alba, Jaime** (Barcelona 1929 - 1990)

Poeta. El 1959 publicà *Compañeros de viaje*, que s'inscriu dins l'anomenada poesia social. Escriví posteriorment, influït per la poesia anglosaxona, *En favor de Venus* (1965), *Moralidades* (1966), *Poemas póstumos* (1968), *Las personas del verbo* (1975) i *El pie de la letra* (1980). Com a crític cal destacar un estudi de la poesia de J. Guillén (1960) i un pròleg a Eliot (1955). Pòstumament hom ha publicat *Retrato del artista en 1956* (1991), diari de l'autor en tres parts (la tercera havia estat publicada el 1974: *Diario del artista seriamente enfermo*).

^{xvi} **Barral i Agesta, Carles** (Barcelona 1928 - 1989)

Escriptor, poeta i editor. La seva obra és recollida a *Metropolitano* (1957), *Figuración y fuga* (1966), *Informe personal sobre el alba* (1970), *Años de penitencia* (1975), *Los años sin excusa* (1978), etc. En català, *Catalunya des del mar* (1982) i *Catalunya a vol d'ocell* (1985), amb fotografies de X. Miserachs. Fou senador socialista (1982-89).

^{xvii} **Goytisolo Gay, José Agustín** (Barcelona 1928-1999?)

Poeta en llengua castellana. Conreador del realisme social, ha publicat, entre d'altres obres, *El retorno* (1955), *Salmos al viento* (1958), *Bajo tolerancia* (1973), *Del tiempo y del olvido* (1977), *Final de un adiós* (1984), *Palabras para Julia* (1990), *La noche le es propicia* (1992; premi de la Crítica 1993) i *Novíssima oda a Barcelona* (1993), en doble versió catalana i castellana, a més de les versions de *Poetas catalanes contemporàneos* (1968), *La pell de brau, d'Espriu*, i *l'Antologia cubana* (1969).

^{xviii} **Foix i Mas, Josep Vicenç** (Sarrià, Barcelona 1893 - Barcelona 1987)

Poeta, periodista i assagista. Signava **J. V. Foix**. Publicà els primers poemes a "*La Revista*" (1917). Per conciliar l'**avantguardisme** i el **nacionalisme**, edità "*Monitor*" (1921-23), i es convertí en un dels fundadors més actius d'**Acció Catalana** (1922). Dirigió la darrera etapa de la revista "*Trossos*", de **J. M. Junoy**, i fou redactor de "*L'Amic de les Arts*" (1926-28), de Sitges, i de "*Quaderns de Poesia*" (1935-36), on —ultra la "*Revista de Poesia*" (1925-27)— figuren els seus principals texts teòrics sobre l'avantguarda. Es proclamà **investigador en poesia**, i aconseguí una **obra de síntesi entre el classicisme i un avantguardisme molt personal**. El seu món té les arrels en els clàssics catalans, provençals i italians. Els seus primers llibres són en **prosa poètica** (*Gertrudis*, 1927; *KRTU*, 1932). Els sonets de *Sol i de dol* (1947) el consagraren com un clàssic modern, i el vers '*Si pogués acordar raó i follia*' resumeix el conflicte permanent del seu món interior. *Les irreals omegues* (1949) és una forma foixiana de trobar clus, gresol de vivències oníriques, de creació lingüística i de tècniques formals. Escriví també *On he deixat les claus?* (1953) i *Onze Nadals i un Cap d'Any* (1960), *Del "Diari 1918"* (1956), *L'estrella d'en Perris* (1963), *Darrer comunicat* (1969), *Allò que no diu "La Vanguardia"* (1971), *Tocant a mà* (1972), els volums d'articles *Els lloms transparents* (1969) i *Mots i maons, o a cascú el seu* (1971) i el de retrats literaris *Catalans de 1918* (1965). Les *Obres poètiques* (1964) incorporaren un volum inèdit i heterogeni: *Desa aquests llibres al calaix de baix*. Foix dirigí la "*Revista de Catalunya*" (1934) i la plana literària de "*La Publicitat*", on signava sovint **Fòcius**. Era membre de l'*Institut d'Estudis Catalans* (1961) i ha estat un dels mestres de la postguerra, que ha influït especialment sobre el grup **Dau al Set**. Ha aplegat el conjunt de la seva obra en tres volums d'*Obres Completes* (1974-1985). Li fou concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1973), la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona (1980), la Medalla d'Or de la Generalitat (1981) i el Premio Nacional de las Letras Españolas (1984), entre d'altres guardons. Abans de morir, encara pogué editar un nou volum de textos en prosa poètica sota el títol de *Cròniques de l'ultrason i L'estació* (1985). El 1997, el seu últim editor, **Jaume Vallcorba Plana**, qui arplegà dins el seu seglell en edició crítica tota l'obra poètica de l'autor, encara dona als lectors un últim volum titulat *Poemes esparsos*, d'on destaca el llibre original *Entre algues, do'm la mà*.

^{xix} **Andrés i Estellés, Vicent** (Burjassot 1924 - València 1993)

Poeta. Considerat l'elessos més representatiu en la renovació de la poesia valenciana. Fou un poeta extraordinàriament prolífic i de la seva àmplia obra cal destacar *Donzell amarg* (1958), *L'amant de tota la vida* (1966), *Llibre de les meravelles* (1971), *L'inventari clement* (1971), *La clau que obrí tots els panys* (1971), *L'hotel París* (1973), *Hamburg* (1974), *Tancat a l'Alter* (1975), *Antibes*, 1960-1971 (1976), *Lletra al pintor valencià Josep Renau* (1978), *Festes llunyanes* (1978) i *El procés* (1978). Amb *Recomane tenebres* (1972) s'inicià la publicació de la seva obra poètica completa. La seva expressió poètica presenta dues constants, la mort i el sexe, i al·ludeix sovint la realitat quotidiana. Ha publicat també uns volums de *Memòries* (*Tractat de les maduixes*, 1985, *Quadern de Bonaire*, 1985 i *La parra boja*, 1988). El 1978 fou guardonat amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i el 1990 amb el Premi d'Honor de les Lletres Valencianes.

^{xx} **Bonet i Rigo, Blai** (Santanyí 1926 - 1997)

Poeta i novel·lista. Els seus primers reculls de versos, *Quatre poemes de Setmana Santa* (1950) i *Entre el coral i l'espiga* (1952), palesen la influència dels poetes castellans de la generació del 1927. Amb *Cant espiritual* (1953) derivà vers una inquietud religiosa confusa, centrada en el sentiment del pecat, del dolor humà i de l'absurd. Escriví també *Comèdia* (1954, publicat el 1968), *L'Evangeli segons un de tants* (1967), *Els fets* (1974), *Has vist, algun cop, Jordi Bonet, Ca n'Amat a l'ombra?* (1976), *El cant de l'arc* (1979), *El poder i la verdor*, *Teatre del gran verd* (1983), *El jove* (1987, premi Nacional de Literatura, 1988), etc i les novel·les *El mar* (1958), *Haceldama* (1959), *Judas i la primavera* (1963) i *Mister Erasió* (1969), la més reeixida formalment. Conreà la crítica d'art, la crònica periodística i el teatre (*Parasceve*, 1958) i influí en el corrent renovador de la poesia mallorquina. Escriví també volums de memòries: *Els ulls* (1973), *La mirada* (1975) i *La motivació i el film* (1990). Creu de Sant Jordi, 1990. El 1991 publicà *Nova York*, el 1992 *Pere Pau* i, pòstumament, ha aparegut el recull *Sonets* (2000).

^{xxi} **Martí i Pol, Miquel** (Roda de Ter 1929-Vic 2003)

Poeta. La seva poesia revela una constant biogràfica i simbolista i parteix, d'entrada, d'un vitalisme realista no exempt de preocupacions religioses: *Paraules al vent* (1954, premi Óssa Menor) i *Quinze poemes* (1957). S'incorporà després al corrent del realisme històric amb *El poble* (1966), *La fàbrica* (1972), *Vint-i-set poemes en tres temps* (1972) i *La pell del violí* (1974). Durant els anys setanta la seva poesia prengué un tombant més intimista quan començà a patir les conseqüències d'una greu malaltia crònica: *Quadern de vacances* (1976), *Crònica de demà* (1977), *Estimada Marta* (1978, premi de la Crítica 1979) i *L'hoste insòlit* (1979). Continua amb *L'àmbit de tots els àmbits* (1981, premi Ciutat de Barcelona), *Primer llibre de Bloomsbury* (1982), *Andorra. Postals i altres poemes* (1984), *Llibre d'absències* (1985), *Els bells camins* (1987, premi Salvador Espriu, i premi Ciutat de Barcelona), *Temps d'interluni* (1990) i *Suite de Parlavà* (1991,

premi de la Crítica 1992). Ha aplegat el conjunt de la seva obra poètica en cinc volums publicats a Llibres del Mall entre 1975 i 1985; i, més recentment, *Obra poètica/1* (1948-1971) (1989) i *Obra poètica/2* (1970-1980) (1990), dins Edicions 62. Ha conreat també la narració i el dietari, i ha traduït nombrosos autors. El 1991 li fou atorgat el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Ha publicat també *Un hivern plàcid* (1994, Premio de la Crítica 1995) i una *Nova antologia poètica* (1997), *Llibre de les solituds* (1997) i *Després de tot* (2002).